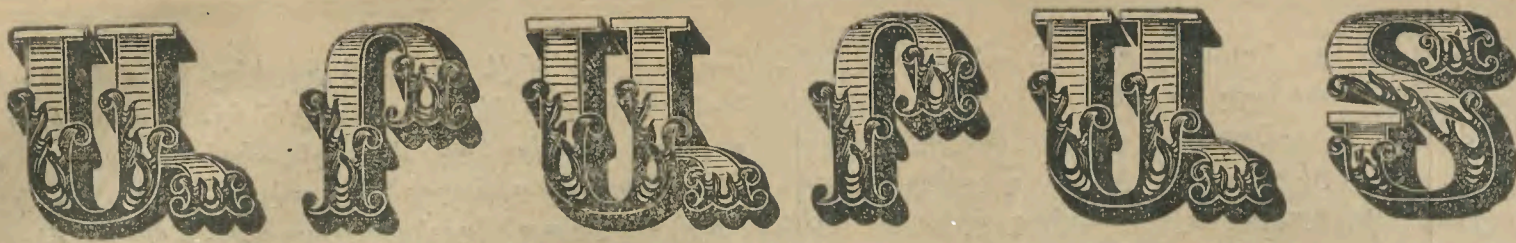

Արարածն առ այժմ չարաթը
երեք անգամ կ'հրատարակե-
ուի :
Բաժանորդութեան գինն է թէ
Պոլսոյ և թէ Գաւառացի համար
150 թիւ մէկ Օսմանեան ոսկի
կանխիկ :
Օտար երկիրներու համար
համարու ծախքն առնող ին վրայ է :
Մէկ թերթի գինն է 1 դրշ :

ՇԱԽԻՂ ՅԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹԵԱՆ

1874

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

1874 ՆՈՅՆԵՄԲԵՐ 23

ԵՐԵՎԱՆԻ

ԸՍՏ Ն. Տ. ԳԵԿՏԵՄԵՐ 3

ԹԻՒ 43

ԿՈՍՏԱՆՊՈԼԻՍ 23 ՆՈՅՆԵՄԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԱՊԱՓԱՐՆ ԳՆԱԳՂԻՄ

Հանրապետական շունչ մը նաեւ յԱնգ-
ղիա կ'ընթանայ : Առաւելարական ձեւը
հոն ալ բառն փճաբանութեանց առար-
կայ կ'ըլլայ, և աղումներու ու գու-
մարմանց մէջ սա խնդիրը բացարձակա-
պէս կը դրուի մէջ տեղ թէ երկուքն
ս'ըն, թողաւորութիւնը թէ հասարա-
կապետութիւնը, աւելի օգտակար է
ժողովրդեան բարոյն և նշարատար
երկրին առաւել զարգացմանը :
Գահը հետ զհետէ իւր հրապոյրն ու
պայծառութիւնը կը կորուսէ և ժող-
վրդոց վրայ իբրեւ բեռ մը կ'սկսի ծան-
րանալ : Թագաւորութեան թշնամի բա-
նակ մը կը կազմուի տակաւ և հանրա-
պետականութիւնը իւր գլուխը վեր կը
վերցնէ յայտնի և աներկիւզ, Լանցինք
թէ ինչ խօսած էին անցեալներս Օս-
մէն և Պարսի, սոքա բացարձակապէս
կը յայտարարէին թէ Վիկտորիա թա-
ղահին Բերքաւորական դահլիճ վերջին
դահլիճն է և թէ անկէ ետեւ յայն
բաժնացողն ո'չ թէ Ապրիլի իշխանը պի-
տի ըլլայ, այլ ժողովուրդը :

Այս անգամ ուրիշ ճառ մը Անգղիոյ
մէջ գէտքի մը կարեւորութիւնն ստա-
ցած է և խոստ քննադատութեանց են-
թարկուած Անգղիական թերթերէն ու-
րաց մեծագոյն մասը պահպանողական
է : Ասի Անգղիոյ Խորհրդարանի ան-
դամներէն Սըր Չարլ Տիւք անուն երե-
սասարգ Երեսփոխանի մը 'ի Նիւքասթ-
լը' գործադրաց միջինիկ մը մէջ խօ-
սած ճառն է : Չարլ Տիւք իւր ունիւն-
դրաց առջև բացեր է թագաւորին սնն-
նական գանձը, ցուցեր է անոնց հոն
թափուած ոսկիներուն ահալին թիւը և
այն անպէս աւաւելող ծախքերն որոց
կը վառնուին աշխարհի մեծամեծ գու-
մարներ : Կանադական թուեր է
թագաւորին մարդոց, ծառայից ու ըս-
պաստօրաց բազմութիւնը, չէ՛ մուշեր
ո'չ մի սենեկապան, ո'չ մի ձիադարման,
ո'չ մի մանկիւղիկ, ո'չ մի նուիրակ :
Ի համար արկեր է թագաւորին քսան և
մէկ սովորական և արտաքոյ կարգի բը-
ժըշկական սպայներն, Ապրիլի իշխանին
տանն և մէկ բժիշկներն, վերաբոյժներն
ու գեղարարները, ընդ ամենն երե-
սուն և երկու բժիշկ մի և եթ ընտանի-
քի համար : Ասկէ յետոյ անցեր է մի
առ մի հաշուելու թագաւորին մեծ ու
փոքր խոհարարները, որոցդու թեան
մարդիկը, բարակափորներն ու բազ-
մավարները, զարդարանաց պահապան-
ները և այլ ամեն յոգնալիս սպասար-
կուներն, և ապա այս ամբողջական պաշ-
տօնաւորաց ամբողջանման 'ի հաշիւ առ-
նելով, արեւեան մէկ միլիոն Անգղիական

ոսկւոյ ահալին ծախք մը ցոյց տուեր է :
Հարցուցեր է յետոյ թէ, փոխարէն
այսպիսի ահալին գումարն մը զոր կը
վառնէ երկիրն իւր համար, ինչ ծա-
ռայութիւն կը մատուցանէ թագաւորին
իւր ժողովրդեան :—Ո'չ այլ ինչ՝ այլ ըս-
տարադրել միայն ինչ որոշում և ինչ
գործ որ իւր գահին իրեն կը ներ-
կայացնէ :

«Այո, կ'ըսէր Սըր Տիւք խօսքը կ'ընե-
լով, կայ հաւատք մը որ ամեն օր ա-
ճելու վրայ է, այն է թէ Հասարակա-
պետութիւնը, յԱնգղիա՝ ժամանակի
խնդիր մը և դատարարականութեան գործ
մ'է միայն : Փորձառութիւնը և պատ-
մութիւնը ցոյց կուտան թէ դուք չեք
կրնար Հասարակապետութիւն ունենալ
եթէ հասարակապետական ստաւթնու-
թիւնները չունենալ : Բայց կը պատա-
խանէր ինձ, Հասարակաց միտք մը չու-
նէ՞մք, ինքնավարութեան վարժութիւնն
ըրած չե՞մք, ընդհանուր դատարարա-
կութիւն մը չա՞նէ՞մք՝ որ ամեն օր կը
բարձրանայ և կը տարածի : Լաւ ուրե-
մքն, եթէ կրնաք հոս Հասարակապե-
տութիւն մը հիմնադրուեալ սպասով
յոյս մը տալ ինձ, Հասարակապետու-
թիւն մը զերծ այն քաղաքական աղա-
կանութիւնէն՝ որ միապետութեան վրայ
կը ծանրանայ, կ'ըսեմ և համոզուած եմ
թէ միջին դասերն ալ ինձ հետ պիտի
կրկնեն . . . թող այդ Հասարակա-
պետութիւնը գայ » :

Երեսփոխարգ ատենաբանին խօսքերուն
ծախհարութեանց օրօտումով մը պա-
տասխանեցին Նիւքասթլի գործադրը,
որք անտարակոյս կատարութեամբ ինք
զինքնին կերան երբ լսեցին թէ, մինչ
իրենք օրօտան հայրն համար կը կրու-
ուին և իրենց քրտանց արդար բաժինը
կը պահանջեն, անգին իրենց վեհապե-
տը իւր ամենափոքր մէկ հաճոյքին հա-
մար այնպիսի ծախքեր կ'ընէ՞ր որք կըր-
նային գործադրի ընտանիք մը տարի-
ներով ապրեցնել :

Բայց այս ճառն ո'րքոն գործադրաց
ծախքերն այնքան ազնուապետականաց
և պահպանողականաց զայրացմը գրգը-
ռեց, Թայմը կը որոնեղի, կը ցանաւ և
այլ պահպանողական թերթեր լրագրաց
իշխանին յանդիմանութիւնը կը կրկ-
նապատկեն : Այդ յիշեցնելով թէ Սըր Չարլ
Տիւքի հայրը, 1851 թ Արաւստահան-
դիսին արարողապետութեան պաշտօն
վարած ըլլալով, իւր առ Ալպերթ և
առ թագաւորին մատուցած հաւատարմ
ծառայութեանց փոխարէն Պարմէն-
թեան տափհան ընդունեցաւ : Այս ե-
ղաւ առաջին Տիւքն : Իսկ երկրորդը,
կ'ըսեն, Նիւքասթլի տանտիրոջ
հայրական տիպապը ժառանգած է,
բայց ո'չ հայրական զգացումները, և
եթէ մը, իւր զայրութիւն, առ Սըր Չարլ
ուղղած մէկ նամակին մէջ, կը պահան-

ջէ որ Տիւք Գրեմսն իւր խօսքերուն հա-
ւատարմ ըլլալու համար, որովհետեւ
չկրնար իւր առանդութեանց հաւատա-
րիմ ըլլալ, նորէն առաջին ստիական
Տիւքն ըլլայ եւ իւր ազնուապետութիւնը
վար դնէ Հանրապետութեան սեղանին
վրայ :

Հուսկ ուրեմն, թէ և ճառը Անգղի-
ական գահը տաղալելու ոյժը չ'ունի,
բայց ապացոյց մ'է թէ հասարակապե-
տական գաղափարն օր քան զօր յառաջ
կը քայլէ Մեծին-Բրիտանիոյ մէջ և թէ
նոյն իսկ ազնուապետականներու դա-
սէն գրօշակիրներ կը գանէ իրեն :

Հանրապետականութիւն և ազնուա-
պետականութիւն — հոկտ. 7 ին — Այդ
թատրոնին մէջ բարոյական՝ բայց ո'չ
նուազ կարեւոր մըցում մ'ունեցեր են :
Վարդապետին բացմանէն յառաջ, նուա-
զածուաց խոսքը Առաջնիքն ընդ-
հաւեր իւր խօսքը սկսած ատեն, վեր-
նոտան հանդիսականք և վարը նստող-
ներէն մաս մը սուրբու ձայներով խա-
փանել կ'աշխատին : Թիկնաթոսաւորք
և օթեկաց լորաներն ու լորանհները
կը ծախհարեն : Սուրբանց և ծախհարու
այս ժխորին ընկերակցութեամբ երգը
կը լնինայ, և ազնուապետականք կըրկ-
նուին կը գոչեն : վերէն ու վարէն չըն-
մանք և ահա՛ ծախհան գումարը կըրկ-
նակի ու ժողովութեամբ կ'սկսին նորէն,
քանի որ ազնուապետական ձեռքեր կը
գաղբին ծախհարէ : Այժմակն ու չը-
փոթը կը շարունակեն նոյն իսկ վարա-
գութին բացուելէն բաւական յետոյ,
մինչև որ տեսարանի չընդլնութիւնը ու-
շաղթութիւնն իրեն կը հրաւիրէ և պահ
մը կը գաղբեցնէ այն կուրծ՝ որ ման-
րանկարն է այն մեծ կուռոյն՝ որ ընդ-
բոլոր տիեզերս կը մղուի առաւել կամ
նուազ սաստկութեամբ, իշխանութեան
ու ժողովրդեան կուրծ :

Սահ իրողութիւնք՝ որք միանալով
իրենց բազմաթիւ նախորդներուն հետ
կը ցուցնեն թէ Անգղիա բոլորովին ան-
տարբեր չէ իւր Անգլոսաքսոնական և
Անգլ—Մանչեսթր գրացեաց փառքին :
Չեմք կրնար ըսել թէ, ընդ հուսկ հան-
րապետական գրօշը պիտի ծփայ Վեփ-
մինսթրի պալատին վրայ, այլ կ'ըսեմք
առ այժմ թէ բան մը կը յուղի հոն,
Մանչէսթր անգլին, և թէ սպասել հարկ
է անսնելու համար թէ գաղափարաց
այն կուռէն՝ որ հետ զհետէ կը տաք-
նայ ու կը բարձրի, ինչ պիտի գայ
դուրս :

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻԿՈՅԻ ՆԱՄՍԿԸ

Բաբէլ լրագիրը, վերտին հրատարա-
կուիլ սկսած ատեն, մեծ բանաստեղծին
մէկ նամակն հրատարակած է՝ որուն
հետեւեալ մասը կը գտնուի տեղական
Գաղղիական թերթի մը մէջ :

Գաղղիա երկու մեծութիւն ունէր,
իւր նիւթական մեծութիւնը և իւր բա-
րոյական մեծութիւնը : Իւր նիւթական
գորութիւնը միայն յարձակում կրեց,
իւր մտաւորական գորութիւնը անթերի
և ամբողջ է :

Երկիր մը կրնան փոքրացնել, բայց
ո'չ ճառագայթում մը, երբեք ճառանչ
մը ուղղութեան չընդլնը :

Քաղաքակրթութիւնը քիչ կը ճանչէ
զՅէրլին և կը շարունակէ գառնալ դէպ
'ի Փարիզ :

Յետ աղիւնց, տեսնենք արդիւնքը :
Ալ Գաղղիոյ միայն այս կը փնայ :
Ըսող ժողովուրդը :

Գաղղիա կորոյս երկու դաւաճներ,
այլ պահեց գաշխորս :

Աթէնքի երեղինն է այս, Հռոմի ե-
րեղինն է : Եւ ասի խորին իրի մը հետ
կապակցութիւն ունի, Արուեստի :

Իտեականին աղէն ըլլալ, իրաւունքի
աղէն ըլլալ բնէ է : Գեղեցիկն ժողո-
վուրդն ըլլալ՝ ճշմարտին ժողովուրդն
ըլլալ է :

Հսկայ մ'ըլլալ չէ ինչ, եթէ ողի մը
չէ : Թիւրքիա հսկայ մ'եղաւ, Բուսիա
հսկայ մ'է, Վերմանական կայսրութիւ-
նը պիտի ըլլայ : Վիկտորիա խա-
ւարակուաւ, սպըւն հսկայը :

Հսկայն, երբ թեւեր ունի, հրեշտա-
կապանն է :

Գաղղիա դերադոյն է զի թեւեր ունի
և լուսավորաւ է : Վասն զի զբողէտ մեծ
աղդ մ'է, անոր համար յեղափոխու-
կան մեծ աղգն է :

Գաղղիա տիեզերաց մէկ պէտքն է :

Մեք ամենքս, մեք Գաղղիացիքս,
ձգտում մ'ունինք ըլլալու մանուսնդ-
մարդիկքան աղգայինք, աւելի համայն
մարդկային սեւին եղբայրը քան տեղա-
կան ցեղին զաւակը : պահենք զայս
ձգտումը, բարեւ է այն, բայց 'ի միտ առ
նումք որ Գաղղիա հայրենիք մը չէ ինչպէս
ուրիշ մը, թէ նա յառաջդիմութեան շար-
ժիչ զորութիւնն է, քաղաքակրթու-
թեան մեքենայն, մարդկային ամբող-
ջութեան ամբողջութեան սիւնը, և թէ երբ
Գաղղիա կը խանարհի, ամեն բան կը
կործանի : Գիտենք աղգբաւ բարոյա-
կան նահանջը՝ որ համապատասխանեց
Գաղղիոյ դէպ ետեւ առած քայլերուն :
Գիտենք պատերազմը վերադարձած,
կառավարաւ նորէն եկած, գիշերը յե-
տադարձ, տեսնենք ստիւղմը ժողովրդ-
դոց գէտքին վրայ : յոգնութիւն փու-
թումը անոնց՝ զԳաղղիա վերականգնե-
լով, և լաւ գիտնալով թէ կան ժամեր
յորս հայրենիքը սիրելու լաւագոյն եղա-
նակն է սիրել ընտանիքը, և յորս ըզ-
մարդկութիւնը սիրելու լաւագոյն եղա-
նակն է սիրել հայրենիքը :

Վիկտոր Հեյն :

ԿԱՆԱՆՑ ԸՆՏՏԱԿԱՆ ԻՐԱՆՈՒՆԻՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

Հոնորա 3 նոյ.

Պարբեր (Տուպլին) մէջ նոյ. 4 ին « Կանանց ընտրողական իրաւանց » ի պաշտպանութիւն կազմուած իրաւաւորական ընկերութեան անդամաց մէկ մի. թիւնը տեղի ունեցաւ՝ որում Տիկին Ի. Ղապէշ Ռօպէշթան կը նախագահէր :

Ժողովը բանալով՝ գոհունակութեամբ հաստատեց թէ Պ. Կապտըթըն իրաւաւորական իշխողական ատենադարձութեան մէջ, ընկերային անհաւասարութեանց՝ որք ըստ իրեն կանանց վրայ կը ծանրանան, բարձունք իբրեւ փախաւքել կէտ մը յիշատակած էր :

Երբ կանայք, յաւելցուց Նախագահուհին, ընտրողական իրաւունք վայելէն, այն ատեն արհամարհանքն ու անիրաւութիւնները՝ զորս ինքեանք կը կրեն, գրեթէ անկարելի պիտի ըլլան. ըստ որում անոնց պատճառն այս է որ կանայք զիրենք ներկայացնելու իրաւունքէն զրկուած են : Ինչ ինչ ընկերութեան դատուց մէջ հաստատուած է սա գաղափարը՝ թէ Մեծն-Քրիստիանայ կանայք երջանկագոյն վիճակ մ'ունին և թէ կատարելապէս յարգանք կը վայելեն : Արեւմտեան կանանց վիճակի բարձրութեան և Արեւելեան կանանց ստորին ու անարգ կայութեան վրայ շատ դուռեցաւ. սակայն առաջիններն ալ վերջիններուն վիճակակից են : Արեւելքի մէջ մարդկային ընկերութիւնը կանանց ապրուստ և հանգրծ միայն կը մատակարարէ հոն, կանայք մատուորաբան մշակութենէ զուրկ են՝ ըստ որում մարդիկ զայն անոնց կը զլանան :

Փոքր ինչբայաւորութեամբ Արեւմտեան կանանց վիճակը ալ այս չէ՝ : Ունի՞մք բարձրագոյն կարգի վարժարաններ կամ Պետութեան կողմանէ մատակարարուող և մեր սեռին կրթութեանը յատկացուող դպրոցներ, և պատիւ ու խրախոյս բոլոր այն կանանց՝ որք զիտութիւն կամ տաղանդ ունին :

Տիկ. Վարդինա Հէրշլի մերժուեցաւ Աստղագիտական թագաւորական ընկերութեան միտալը՝ որուն արժանի եղած էր իւր ըրած հինք գիտաւոր աստղագիտութիւնը, և այս միմիայն կին մ'ըլլաւ համար :

Տիկ. Ռօպէշթան իւր խօսքը վերջացնելով յոյս յայտնեց թէ Անգլիացոյց իւր սեռին նկատմամբ յարգանքը նոր կերպարանք մը պիտի առնու այն ատեն երբ կանայք ընտրողական իրաւունք ստանան :

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ

Անգլիանապօլսէն : — Մեր թղթակի :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ա. Ր. Ա. Ր. Ա. Տ. Ս. Ց.

ԱՆԿԱՆ ԳԱՏԱՌՈՐԱՑ

ԱՏԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻ

(Երեսնամեակի տօնի 42 .)

Եթէ ինչ այն քաղաքն երթալն այնքան անաւերելի ըստ մ'երեցաւ ամենուն, որ երկար ատեն խոստովութեան նիւթ կըլու : Հոգեւորական և տեաւոյ մէջն հրեշտակի մը պէս անցնելու ժամանակը, այն աղջկան այնքան գեղջին և տարակրթութեան վրայ աւանդելն ալ հրաշք մնացին : Ամեն աստուական տեսար խեղճիկն եկան ծերունի պարօնին

ցը նոյեմբեր 17, 29 ամսաթուով հետեւալը կը գրէ :

« Երբեք մ'ի վեր անդադող անձը եւոք առատութեան պատճառաւ քաղաքիս մէջէն անցնող երեք մեծ գետերն (Արաքս, Մեքէ և Թաւշ) յարգելով բոլոր շրջակայքն և խաբէքէն միտաւորանոցներն ողորկեցին . քաղաքն այժմ ամեն կողմանէ ջրերու մէջ մնացող կըլլէր : Եթէ մ'երեւոյթն ունի, իրիստ մեծ է պատահած վնասը՝ որու որքանութիւնն իմանալու համար կ'սպասենք որ ջրերը քաշուին . առ այժմ կը լսեմք թէ շատ մը տներ և երկաթուղեաց ընկերութեան վերաբերող կամուրջը փլուց եւն . Հայոց Ս. Կարապետ անուն թաղին՝ ուր քանի մը հարիւր ընդհանրապէս աղքատ ընտանիք կան՝ ջուրերով շրջապատուալ է այնպէս՝ որ նաւակներով միայն երթեալ կուրթին կ'ընեն, Յովակիմ աղա անուն վեհանաճ և մարգարէ Հայ երիտասարդըն առաջին անգամ վտիպ սովորաւոր խեղճ աղքատաց հաց բաշխելու, աղջկայինք ունեւք ևս աղետաբար հաց ճրագ և այլ պիտանի բաներ բաշխեցին. նոյնպէս օտար աղքաց հիւպատոսք մէջերնին ընկերակցելով մեծ օգնութիւն ըրին կարօտեցող, այս բարեգործական ձեռնարկին հետեցեալ նաեւ Հրէից Յաբունապետն՝ որ նաւակ մը նստելով անձամբ շրջեցաւ կարեկցութեան արժանի տնանկաց մէջ՝ և անոնց առատ հաց բաշխեց . այս ամենայն մարգարէական նպատակներն ու սակաւ միջոցներն զկարօտեալ՝ որք յուսահատ ընկնուած էին պատահած այս մեծ աղէտըն ներքեւ :

« Յաւօք սրտի կը պարտաւորվմք ըսելու որ այս գաղափար պարագայիս մէջ մեր Արժ. Եկեղեցական Հարք չը կատարեցին՝ ինչ որ իրենց նախնական պարտականութիւնն էր, և անգլայ հանդիսատեսներ եղան նմանելով այն շատ մը երիտասարդաց և ձեռնբերեց մարդոյ՝ ոյք ունայն զբօսանաց համար միայն իրենց գրականները քաղածէր : մէջ կը պարպեն :

* *

Գանի մ'օր յառաջ Հայոց Եկեղեցւոյն ժամակոյն ըստ սովորութեան առաւօտեան գէմ գծողութիւնը յ'Եկեղեցին հրաւիրած ատեն Հեղինակեց հիւպատոսին տունէն Խաչ մը դուրս ելնելով անինայ կը գտնուէր զիս, ըսելով թէ իւր ձայնով անհանգստութիւն կը պատճառէ . . . ասոր վրայ աղջկայինք թաղըրիւր մը կառավարութեան բողոքեցին, բայց դեռ պատասխան ընդունուած չէ :

(Ս. Դ. Գէպէրն վրայ մասնաւորապէս Ամեն Ս. Պատրիարքին ուղարկութիւնը կը հրաւիրեմք և կ'սպասեմք որ հա-

ղուստըն մեծարանք ողջունեցին, և կրտսին թէ կայսրն իսկ նորա անցնելու ատենը՝ կեցեր նայեր է : Այն յաղթանակը՝ պահ մը չըլլալու ու արեւելոց անկողնէ կ'ըլլալ : Իւր ատեն անհաճանքն իրեն համար նոր ըլլալուն, և այն մեծաւոր ու հրաշալի տեսարանն իրեն համար նոր ըլլալուն, և այն մեծաւոր ու հրաշալի տեսարանը իրեն իրիստ աստուածային թուելուն համար՝ քիչ մնաց որ փոխ շրթեր . ու իւր գեղեցկութեան ըրած տպաւորութեանն զարհուրեցաւ :

Այդպէս շատ օրեր անցան, և հագլիկ տիւրահին մոտեցաւ. զոր այնքան սիրեր էր երբեմն, մոտեցաւ այն տեղերը ուր անցուցեր էր իւր մտնելութեան բարեբաղտի տարիները :

Իւր գեղեցկութեանը պատճառաւ իրեն հետեւող իշխանաց մէջէն երկու հոգի ներքերուն վրայէն չէին շեղած, որք էին Գարշոյն սրբօնը, և Մանթրէտ ալ Գրեմիստով անուն երիտասարդ սեպուհը : Գարշոյն պարօնն այն ժամանակուան Գրեմիստովի աղետակոտնաց տունէն երեւել անձեռն մին էր : Կը բարձր

տուցում պահանջէ, վասն զի բարեկարգ նամ կառավարութեան հաւատարիմ հրապարակ ժողովրդեան մ'եկեղեցական հինաւորաց և նուիրագործեալ սովորութիւնն անարդուած կը տեսնուի այս գէպէրին մէջ . . . : Մեք չեմք ներքերը նաեւ՝ որ օտար տէրութեան հիւպատոսի Խաչ մը մեղ օրէնքներ տալու համար Եկեղեցւոյ պաշտօնէին մը ձեռք վերցընելու յանդիման . . . :)

Ուրախութեամբ կը ծանուցանեմք թէ Փափագեան Գեորգ Եփէնտիին Անգրանիկ որդին Ասեմ. Կարապետ Եփէնտի յանձն առած է Եփէնդաբուրի աղջկանց նոր կառուցանելի վարժարանին շինութիւնն աւարտել իւր ծախիւք . սա պայմանաւ՝ որ ի նպատակ վարժարանին վիճակահանութեամբ հաւաքուած դրամներն ամբողջանալէն յետոյ իրեն վճարուին :

Սրբաւոր նախագէս իւր խորին շնորհակալութիւնը կը մատուցանէ այս աղետաւոր յարգելի անձին, և կը մագլթէ որ ընդ հուպ աւարտի վարժարանին ին ու թիւնը :

Այնթապ քաղաքին ուղիմահտական բնակիչներն երկու հազար ոսկիէն աւելի զինուորական պէտքէն տուրք անիրաւարար պահանջուելուն համար՝ նոյն բնակիչը իրենց կողմանէ մայրաքաղաքըս զրկած էին տեղոյն Հայոց առաջնորդ Գեոր. Յակոբ վարդապետը՝ որ բաւրը քրիստոնեայ հասարակութեանց կողմանէ Ազգ. Պատրիարքարանի միջնորդութեամբ նորընտիր բարձր. Մեծեպարքոսին ներկայանալով՝ խնդրեց որ յիշեալ պահանջը բաշխուի . արդարաւոր Մահմուտ բաշա յարգանք ընկալաւ զինքն և նոյն պէտքէն արդ բաշխման հրամանը տուաւ :

Գեոր. Յակոբ վարդապետ տէրունական հրովարտալն առնելով քիչ օրէն պիտի մեկնի մայրաքաղաքէս գէպիւր պաշտօնատեղին :

Ա. Ձ. Գ.

Ուրբինեան երկուս վարժարանի տնտեսեաց ձեռագործները որոնք վիճակահանութեան արուած և որոց տոմսակները չորս ամիսէ ի վեր չըլլաւ բերութեան հանուած էին, ուրիս պարտիւ կը ծանուցանեմ Սրբոյ Ազգայնոց որ տոմսակները գրեթէ ամբողջ վիճակուած ըլլալով, յառաջիկայ կը բաշխուի 28 նոյեմբեր, ժամը ճիշտ 8 ին վիճակահանութիւնը կատարելու բարեբաղութիւնը պիտի ունենամք վարժարանիս մէջ :

Կը փախաւքէ արդար և վարժարանիս տորեկան պարգեւաբաշխի հանդիման օրը յիշեալ ձեռագործներու վի-

կասական, կորովով և զօրաւոր ծայրով ամենուն վրայ մեծ տպաւորութիւն ըրած էր : Կիւպլինեան ամենին անձուկը կուսակցիներն մին կը համարուէր : Իսկ Մանթրէտ, ընդ հակառակին, Կաշիկիներու գրօնին սակ նախ մարտից փորձն տաւ ըլլալով, ամենեցուն և նոյն իսկ կայսրը սիրելի եղած էր : Մանթրէտ մեծաբարձութեամբ, զեկեղեցի և բարձրահասակ էր, ու երկրին ողնուական երիտասարդները քովէն չէին հեռանար : Բոլոր Գարշոյն սեպուհը Մանթրէտի բնական ստիւն էր եղած : Այդ երկու աղետակոտնաց Մանթրէտի սիրուհւոյն հետեւելը ամենեւեմն ունէր Կաշիկի յաղթանակին կը մագլթէին, և այլը Կիւպլին իշխանին : Բայց այդ մրցան երբն ամէն օր կարող էր նախատեսել. վասն զի երբ Գարշոյն սեպուհը, ընդ մ'ատեն վերջը, իջնէ ինքրեց ի կնիութիւն իւր, ձեռունի Կաշիկին իսկույն մերձեց նորա խնդրել :

ճակահանութիւնը կատարել ի ներկայութեան Մեծ. հանդիտականաց, բայց յայնժամ տոմսակները դեռ նոր հրապարակ եղած և նոյա վաճառումը մինչև վերջին օրերս երկարաձգուած ինկուն, հարկ եղաւ սպասել մինչև տոմսակաց վաճառման ըրանալուն :

Սոյն առթիւ պարտ անձին կը համարուի իմ խորին շնորհակալքս յայտնել ամեն պատուարժան և Մեծաբար Ազգայնոց, որոնք մեր և բոլոր սանուց սրտին մէջ երախտագիտական քաղցր և սիրելի յիշատակ մը դրոշմեցին յաւիտեան անկիւնը պահելու յուսով :

Վերադառնալ Ռ. վարժարանի 23 նոյ. 1871 Ա. Գրեմիստով Կրտս. Իշխանեանց Բերայ-Գանակալի. Բ. Բեքայ :

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

ԼԻՎՐՈՒՄ 4 ԳԵԿՏԵՄԵՐ

Բամբակ Միտլինկ Օրդնան, Բեյա 9 15/16

Մատուած 15,000 հակ :

Հրապարակը հաստատ :

ԿԱՍԱԿՆԻՆԻՊՈԼԻՍ 23 ՆՈՅՆԵՄԵՐ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԲՈՒՍՈՒՆՏ

Բացուեցաւ 53—15

Ժամ 6 1/2 53—15

Գոյ. կէս օր 00—00

Փոխ. 1865 ի 356—

„ 1865 ի 542—

„ 1869 ի 278—20

Երկաթուղի Բամբակի . . . 445—

Փրամուէյ 52—20

ԸՆԴՈՒՅՐ ԴԻՍԿՈՆՏ

Անգլ. լեւա 109—18

Բան փրամուէյ 87—10

Ուսու եմբերիալ 89—5

Բրամուէյ 51—50

Արծաթ մէծիակ 104—50

Միջոց 105—

Պղինձ 117—50

ՀՆՈՒԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 2 դեկտ.

« Պաշտօնական Օրագիր » կը ծանուցանէ թէ « Բանթիթիթիթիթիթի » լրագիրը ստու լուրեր տալու ըստ ըրաւուն համար դատի պիտի հրաւիրուի Նիւ-Եօք 2 դեկտ. Կատարութիւնը պաշտօնաւորապէս հօր զօրութիւն մը պահէ Գաղափար չըրտն մէջ ի հարկին Ամերիկական շահերը պաշտպանելու համար :

Պէրլին 50 նոյ.

Ռեյքիսթը, Տէլլիքի պաշտօնէին մէկ երկար ծառէն յետոյ, երեք տարուան համար ընդունեց զինուորական ամբողջ պետական : Տէլլիքի պաշտօնական իւր ծառին մէջ 1874 ին զինեալ ըլլալու հարկին վրայ ուժիկն սնդակ է, երբ պատկարագրական սուգանաց վերջին վճարումն ըլլայ և երբ Գերմանական գունդերն ամբողջապէս թողուն գաղափարական հողը, վասն զի ըսեր է պաշտօնական, Գաղափարական ժողովրդեան մէջ :

Մինչ իջնէ, երեք օր գողցաւ արեւելութեան և մոտեցաւ իւր մէջ անցունելն յետոյ, միտան անդրին իւր նախնաց զգեալը, կուրտներ էր այդ ծառանցաւ կը գտնուէր ի վերջը որ երբեմն իւր զեղանի ծախաւոր դուրս էր եղած : Խոսքին մէջ մենիկ փախած՝ պատուահանէն՝ աղու ու անուշադիր աչերով կը զիտը իւր առջև պարպեալ զիտատեսիլ տեսարանը, և իւր երեսակցութեան անպիտան յաղաղութիւնը ցնորքներով ինքզինք կ'որոշէր : Գեղեցիկ աչերուն մէջ յանկարծ խորին դիւրութիւն մի նկարեցաւ . մահապաղ զեղնութիւնը ծածկեց իւր սցաւը, և սկսան հիւժեւու մաղի : Երբեմն իւր վարդապետի շրթներուն վրայ սուհող ծաղիկն աներեւութեամբ էր : Յայնժամ իջնէ օրերով պատուահանին վրայ կ'ըլլաւ արտաքին շահերու անգղայ՝ կը լսէր և երբ իւր սրտին երկնային նուաղաց, — անասան ման սկսեց երգելուն :

Իւր գտնար հոգւոյն վրայ ծանրացող տրտու մութ խնդր տեսնելուն պէս, ծերունի աղետական համարութեց և ընդ երկար սրտին միտը

գրիտառութիւն մը փորձելու հաստատուն գաղափարը կայ՝ որուն, իրաւ է, արդի Գաղղիական կառավարութիւնն օտար է, բայց Գաղղիայ մէջ ներքին յաղթանակը անհետաքրքիր չեն:

Պրիւքսէ 30 նոյ.

Թաղաւորը այսօր ներկայ չէր նոր Պալլադիոսի բացմանը: Գաղաքացի պահապան զօրքերն իրենց ներկայացուցիչ մասն ունէին. խուռն բաղմունքին մը փողոցները լցուած էր: Ամենամեծ յաղթանակը տիրէր քաղաքին մէջ. մի քանի քաղաքացի պահապաններէ բաղկացեալ խումբ մը պալատը գնաց պաշտօնէութեան հրաժարումը խնդրելու:

Էնտերանտանս-Պէլի կըսէ թէ թաղաւորը պիտի ընդունի այսօր աշակերտական երեսփոխաններէն ղ. Պ. Ռէօ և Աբովալէր:

Ալեքսան 1 զեկտ.

Լրացիր Գաղղիայ դէմ բաւական կծու յօդաւորներ կը հրապարակեն Բրուսելացոց անձին վրայ սպանութեան յանցանքը բռնաւոր անձանց արձակուելուն նկատմամբ:

Պ. ալ Մէթէրնիկ Իտալիա երթալու համար ձամբայ կուտ:

Պրիւքսէ 1 զեկտ.

Տանիմարայի թաղաւորը մեր քաղաքը կ'ըստպատէ՝ ուսկից իւր ուղեւորութիւնը պիտի շարունակէ:

Ալեքսան 2 զեկտ.

Պ. Դաւիթ 'ի Մարտիա դեպքան սրտաւեցու և Պ. Բաթէնայոյ՝ յԱթէնս: Բաթէնայոյ ազատեալ բաթիքը 67,76: Աճիւր 117,10:

Փարիզ 1 զեկտ.

Պ. Ռիւրի ամառը 4 ին ժողովոյն ուղեւոր համար պատրաստած պատգամագիրը պիտի ներկայացնէ, կապահովեն, կացութիւնը առանց սահմանադրական խնդրոց մտնելու:

Պ. ալ Պալմէ սրտեցը Հասարակարկութեան նախագահին:

Բարիկ 2 զեկտ.

Հախառակ Պ. Տէլլիքի բաժին թէ Գաղղիա վերադառնալու մ'ընելու կը պատրաստուի, կառավարութիւնը ազգային պահապան զօրաց ղեկնակցութիւնը 'ի դուրս կը հանէ:

Պրիւքսէ 2 զեկտ.

Կոմս Ստրասիկ Աւստրո-Հունգարիայ արտաքին տէրութեանց քով ունեցած դեսպաններուն ուղեւոր շրջապահները իսկ առաւելութիւն մ'ըրաւ հոս: Ընդ հանրապետ կը կարծուի թէ երկուց կառավարութեանց մէջ տեղ համաձայնութիւնը ամրապնդեալ է:

Պրիւքսէ 2 զեկտ.

Անկեալ պաշտօնէութեան ձեռքով ծաղած գրգռութիւնն այնքան մեծ է որ վանքերը հրոյ ճարակ ըլլալէ կը վախճանին:

Հոս 2 զեկտ.

Կրտսի թէ Պ. Պ. Տէվիլիցի և Զիպպիի ղեկավարութիւնն սինի քաղաքական տեսարանէն յետո քաղաքը:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Կայսերական հրամանաւ.

Պատերազմի պաշտօնէի նախորդ խորհրդական Կալիպպէ՝ Հաշուոյ ժողովոյ նախագահութեամբ դանձուց պաշտօնէի խորհրդական:

—Տարը—Շուրայի անդամ Ահմէտ պէյ՝ պատերազմի պաշտօնէի խորհրդական:

—Կայսերական այլ և այլ զօրաբա-

նակաց Գաբու-Քէհեա Հիւսնի պէյ՝ Տար-Շուրայի անդամ անուանեցան:

Գաբուալ կայսերական հրամանաւ.

Սեւանիկի վիլայէթին Տէֆթերա Սիւլէյման Սուրի էֆէնտի՝ դանձուց պաշտօնատան ընդհանուր ծախուց հաշուեկալ:

Մուլային պաշտօնատան Մահմադէ իմին էֆէնտի՝ դրամատան ընդհ. ծախուց քննիչ:

Ա.հ. Սուլթանին անձնական գանձուն Մահմադէ Սուրի էֆէնտի՝ միւսնայն պաշտօնը ծովային զօրծոց պաշտօնատան մէջ վարելու:

Սեւանիկի վիլայէթի ծախուց Մահմադէ իմին էֆէնտի՝ նոյն վիլայէթին Բէֆթերա:

Սեւանիկի միւլթապարը Հադի բաշայ՝ նոյն զօրծով Պէհէքէյ մէջ:

—Պիւտեյի Մանափողովոյ հաշուեկալ Մէհմադէն էֆէնտի՝ երկրորդ կարգի պաշտօնատարի ատտիման բարձրանալով Վեհափառ Սուլթանին անձնական գանձուն Մահմադէ:

Իվլաֆի հաշուեկալութեան դուրս Բիթաթ էֆէնտի՝ նոյն պաշտօնատան ծախուց ատտիչ:

Սալիմ էֆէնտի էվթաֆի պաշտօնատան մէջ Մեհմադէ:

Իրամատան մէջ հաշուեկալ Հաճի Քեամիլ էֆէնտի էվթաֆի Մահմադէն էֆէնտի:

Առողջապահական տեսչութեան մէջ թղթակցութեան գրասենի կ'ընեն. Գըլիսառ Հաճի Իսթրաֆի էֆէնտի էվթաֆի ղեկնական մատենից տնօրէն անուանեցան:

—Անգեալ հինգշաբթի օրը վեհափառ Սուլթանը նախորդ Շէյխուլիսլամ Հասան էֆէնտի երբեմն սեպհականեալ Պէշեքթալի մէջ կառուցուած քարաշէն մեծ ապարանքը կայսերական Պալատին առաջին սենյակեալ Զիլքը պէյին նուիրեց:

—Գրօքէշ-Օսթըն կոմսը իւր վերադարձի նամակները ընդունած ըլլալով զանոնք բամազանէն վերջը Վ. Սուլթանին ներկայացնելու պատիւը պիտի ունենայ:

—Թունուլէն նոյ. 23 թուականաւ եկած լուրերուն նայելով, Խոյրէտտին զօրապետին տարած հրովարտական ամսոյն 18ին սովորական արարողութեամբ պէյին, և իր՝ կրօնական, քաղաքային, ղիմարական աւագանեաց բաղմունքին մ'առջեւ կարգադրուեցաւ:

Սոյն հրովարտական նոյնպէս նաեւ կայսերական չքանչաններն որոնք այս առթիւ բաժնուեցան, Թունուլի ժողովըրդեան մէջ լուսադոյն աղբեղութիւն ըրին: Մուլային բանակի նախորդ օգնական

Սուլթան պէյը՝ ճիշդ շրջանակի տեսչութեան նախագահ անուանեցաւ:

—Մեծ Կայսրը Մահմադ փաշայի ձեռք առած հայրենասիրական միջոցներուն շնորհիւ իւր բարձր վարչութեան ներքեւ պատրաստուած պիւտեյն, բաղդաւամբ Այի փաշայի վարչութեան պիւտեյին, մաւրի և ելքի խնայողութեանց վրայ, 'ի նպատակ Պետութեան, 600,000 քաակի այսինքն երեք միլիոն իրաւի տարբերութիւն մը կ'ընծայէ:

—Իսկիւսարէն դէպ 'ի Իլլիա ըլլալիւ երկրորդին, կայսերական Երաւէ մինչեւ Եսկիլ—Շէյխ պիտի շինուի: Յառաջիկայ զարնան շինութեան պիտի սկսուի: Ամբողջ գիծը 220 քիլոմէթրի չափ պիտի ըլլայ:

—Վրտուի թէ Վարթա—Սերայի գաղթին մէջ տարեկան տասն հազար փրանքի խնայողութիւն մ'ընեն:

ԻՆՁ ՊԱՐՏԻ ԸՆԴՈՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՆ ՏԱԽԹԻՆԵՐ (Շուր. Տէ. Բէ. 42)

Գաղթը 'ի Զուլեյքիւս, ամենէն մեծ ինչպէս ամենէն վաղը նախագաց մէջ՝ ձեր անցքին վրայ պիտի անձնէ չենքեր՝ որոց մեծութիւնը ու փառատութիւնը դեռ յայտնի պիտի կրթեն: Հարցէք թէ ի՞նչ են այդ չենքերն. չեն անոնք պալատներ, չեն զօրանոցներ, ժողովրդեան գաղթներն են անոնք: Այն երկար տարիներուն մէջ զորս 'ի ձիւնիւր անցուցի, շնորհիւ այն պարագայ ժամանակներու՝ զորս կայսրութիւնն ինչ տուած էր, ներկայ դրութեանց տմեն ամառ, և ամեն անգամ, կրնամ ըսել, որոնք նոր յաղթանակ մը, հանգիստ մը որոնք կ'առաջանան ըսկանդակ քաղաքներուն և որ ազգային հանգիստ մ'երեւոյթն ունի. ապի գաղթաց տմեն է: Գիտէք թէ ձիւնիւրայի այս փոքր Հասարակարկութիւնը ինչ ծախք կ'ընէ հասարակաց կրթութեան համար: Իւր ամբողջ Պիւտեյին մէջ քաղաքը: Ահա՛ ասոր համար չկայ հոս—նոյնպէս է նաեւ Զուլեյքիւսը բոլոր նախագաց մէջ—չկայ մի ընդ քաղաքացի՝ որ չը գիտնայ զրեւ և կարգաւ, և օրէնքը կրնայ պահանջել (ինչպէս պիտի պահանջէ 'ի Գաղղիա երբ այլ ոչ որ իւր տղիւնութիւնն առաւելու իրաւունքն ունենայ) որ իւրաքանչիւր որ ինքնին իւր ձեռքով գրէ իւր քուէն քուէն քուէն քուէն քուէն մէջ:

Ամերիկա ալ միւսնայն տեսարանը կ'ընծայէ մեզ: Բայց հոս, ըստ որում չեմ կրնար իմ անձնական փորձառութիւնս յառաջ բերել, կը խնդրեմ ձեռնէ որ թոյլ տաք ինձ Լ. Քլեյն անուն գիտական հանդիսին մի քանի ասղերը ձեզ կարդալ, զորս Լ. Քլեյն ասղերը:

—Ս: Թերթը իւր յոյն 23 թուոյն մէջ կ'օրինակէ:

ՅԱմերիկա ճանապարհորդի մը համար անհնար է աղչութեամբ չը համարել տեսնելով այն զարմանալի Գիլի ծռնեութիւնը՝ որ ամենուրեք կը տիրէ. ամեն բան կը շարժի, ամեն բան կը քայլէ. բայց ո՞ր է շարժիչը: Շարժիչը գաղթն է. գաղթն է՝ որ բոլոր մարդոց տուած է աշխատութեան ճաշակն ու սէրը: Եւ այն գաղթներուն ետեւ ո՞վ է այն մեքենագործը, ո՞վ է այն մարդը՝ որ հիմնած, որ ընտրած է այս ընդարձակ ու զարմանալի կաղմակերպութիւնը: Այս մարդը, զորս հազիւ ուրեմն կ'սկիւմը անունն արտասանել 'ի Գաղղիա, այս մարդը՝ որ 1839 ին մեռաւ, Հոսան Մանն է: Զուլեյքի կաղթէք՝ զայդ անունը, զի իւր երկրին բարեբարեքէն միայն անունն է. երախտագէտն Ամերիկա արձան մը կանգնեց 'ի յիշատակ անոր: Արձան մը գաղթին վարժապետի մը (4): Երանելի երկիր՝ որ չը ճանչիր այն արձանն, որը կը ներկայացնեն տրամալ մը հեծեալ 'ի ձի, զորսը մետաղեայ գլուխանոց մը և խոշոր թուր մ'ի ձեռքին, բայց որ արձան մը կը կանգնէ ճշմարիտ գիւցաղանց, մարդկութեան դիւցաղաններուն:

Ահա՛ այն օրինակները՝ զորս մեր առջեւ կը դնեն հանրապետական Տէրութիւնը և որոց հետեւելու պէտք չէ մեզ վարանիլ:

Յեղեղեղեղ յէլլիքեղեղ և մեք ըլլալ մեզ համարելով թէ, քաղաքակրթ ժողովրդոց գլուխն անցած, առաջնորդն եմք անոնց, վերջապէս նոցա աղին և հետեւորդն եղանք: Պէտք է որ դարձեալ գլուխն անցնիմք. կարող եմք, եթէ ուզեմք. բայց առ այս պէտք է որ, յորդայորդ ծաղկեալ կրթութեան միջոցաւ, գաղղիական խորհրդարգը, փոխանակ հարտակներու գումարն մը, աղստ քաղաքացիներու մարմին մ'ընենք:

Բնաւ ծախք մ'առաւել պողպատի չափաւ ըլլայ քանզի ո՞չ այլ ինչ ասկէ աւելի էական է: Սա է, կը կրկնեմ, հասարակարկեական չենքին հիման վէմը: Ուստի սա հարցման թէ ինչ պարտի ըլլալ Հասարակարկութեանը, իմ առաջին պատասխանս այս է. Հասարակարկութեանը պարտի ժողովըրդեան գաղթական ըլլալ:

Բայց յառաջիկային ասոյց բուրեղանները պէտք չէ որ ամրոցաւորէս

(1) Սոյն կէտին վրայ կը հրաւիրեմ մերազնեայ այն անձանց ուղարկութիւնը՝ որք վարժապետն արհամարհ մէկը կը համարին և այդ անհատ իւրենց տղիւնութեան սկիւնքն մի տպաղոյցը կուտան:

Մ. Խ.

անըմբ գնա: Գաղթելով գամնայն, ներկայ նմա՝ իրմ աւելի զայլ քո սիրելուն համար:

Բնակայի տնտեսութիւններէն յետոյ մի քանի ամիս անցեր էր: Հիւրիկոս կայսեր. քովէն էր մեկնած. զգնալին մէջ ծերունի սեպուհն և Լիլլիս միմասկ մնացեր էին:

Մայիս ամսոյն մէջ իրիկուն մը, արեգը տալաւ կաներեւութեամբ հորիզոնը ձեւացող լեռանց կողմն. մի քանի սեւ և սպիտակ ամպեր երկնքին վրայ կ'ընթանային. միմասկը հորիզոնը կը փշին զգնալին շուրջը, և ճանապարհին երկու կողմը դանդաղ միտալուստ հոսաքարերուն վրայ անձրեայ խոշոր կաթիլներ մի առ մի կ'ինկնային: Ժամը պիտի ընդ հոս պիտի սկսէր: Գիշերոյ ստուերները լեռանց գագաթներէն ամառն լինելով գաղաթը կը ծածկէին: Երեկոյան տառալի քողին մէջն հաղիւ հաղ կը նմարուէին բերդին ստորոտը երած իրերը: Գիշերին իւրաքանչիւր անիւնը կառուցեալ փողովի աշտարակներուն մէջուն մէջն էր Եթէ կ'ընեն անեւակը:

Գաղթորէից վրայ բացուած պատու հանդէն

կը տեսնուէր այլման մը խորալայնը զըլլալով՝ մոտաւոր զիլքին մը մէջ:

Բաւական ժամանակէ 'ի վեր այդպէս կը ստուար Եթէ. ժամը եօթն էր, միմասկան պատճառաւ չէր կրնար արտաքին իրերը նշարել, և գաղթին սարսափ մը, որոց պատճառը կ'անդիտանար, տակաւ կը տիրէր սքրտին վրայ: Յայն իրիկուն Եթէ հորը քով չէր, ալ միայնակ ինքն մէջ փակուած գողցեալ անձի կոթակով կը նայէր այն փառաւոր ուղի այն վրայ, որ դաղին մէջն անձնելով կը յանդէս 'ի զգնալին: Գիշերին թուրքը չարագուշակ ձիւնը բաշտալով պատու հանդէն վրայ կը լեռնային, և հեղեղին կարիքները կը հոսանէր փշին իրեն, իւր աղիւնց սպառնալիք երեկոյան տիտուր լուսնեան մէջ: Զատնարծ աղստ բան մ'երեւաւ հորիզոնին վրայ. ձիւն մ'ուղի արտիւնքը որոշ քուէցան. գիշակին թուրքը սարսափած՝ խուսափեցան. խիլ Եթէ, գոնակալ և անխոս անխոս վրայ ինկաւ: Գաղթորը միմասկ, Մանիքէտ ալ Գըլլիս լուսնի և Եթէ, պատու հանդէն տալն իրաւ:

տած, գաղթոր՝ տմեն մոտաւոր փոքրիկ խուսակցութեան մ'արեւացեղն հեղուկեանց մէջ կը լողային:

—Մանիքէտ, կ'ըսէր Եթէ, այդչափ ուշ չանալ. այս իրիկուն մեծ երկիւղ պատճառեց ինչ: Եթէ կ'ընէ միմասկ է. հեղեղը կը մեռնէ ըստ պատմայի, գիշակը թուրքները չարագուշակ ձիւնեան մը մէջ էին, վասն զի կը փախային որ չըլլայ թէ զժողովութիւնն մի պատահած ըլլայ զեղ:

—Եթէ, կը պատասխանէր, Մանիքէտ, յանցաւոր ըլլած գիտեմ. բայց կ'ուրեմն հոգորացն պատճառ մը կ'ընէ զեղն հեղուրեւուն համար է որ սքրտին ուղեցոյց, և գիտեալով նաեւ որ անձիւնեան տարի կուտայի զեղ, արդէն ես ալ մեծաւոր կը զիւստակիս:

—Հարցո սոյսը Հիւրիկոսին վրայ որ ուստ, կ'ընենք յայնժամ Եթէ, Հիւրիկոսն տաւ որն ու հիւր օրէն պիտի փրկող անոնց հոս, և պատեալով ալ փրկեցած ըլլալուն համար:

ալ զիւրոք պիտի չըլլաներ այսու հետեւ, և խորտ անձնիկն պիտի տղարկէ հոս: Մանիքէտ, պիտի փրկուի եղբայրս:

—Ինչո՞ւ չափեմ, Եթէ, քիչ ծանցեր եմ զՀիւրիկոս, բայց իսկ եմ որ սոյնտախտ կ'անի մը հոստան տալերէ Գնրմանից երիտասարդ իւրանաց մէջ:

—Այո, պիտու խորտ է նո. քեզ պէս և բնաւորաւ, քեզ պէս վեհանքն ու բարի է նա, և հորս քոսմին հաւանատ, յաճախ արիւթ թեամբ շահաւորակ է կ'աղբիւնեքու գէմ:

—Թէպէտ Հիւրիկոսը դարձն ուրախութեամբ կը լողցանէ դեղ, ուսկայն սարսքը կը համարեմ խնայել որ հոս անհանապաղ Մեղանի գիշակը քիչ ժամանակ պիտի ինչնայ:

—Ինչո՞ւ, Մանիքէտ:

Գաղթորէի

կառավարութեան կամ քաղաքացիականութեան վրայ թողուն ժողովուրդը կրթելու հոգը: Պէտք է որ իրենք ևս ձեռն չ'ընեն անոր ժողովրդեան դատույ մէջ ծառայելու քաղաքացւոյ կըրթութիւնը նախնական գիտութեանց վրայ հրապարակագոտութիւններու (յաւարանի), ժողովրդային հրատարակութեանց, ժողովրդական մատենադարանաց միջոցաւ ելն: Մեք մեզ գէտ երկու պատահաւս ունեմք՝ որոյ գէտ կըրուիլ հարկ է. Գրքանոցի ու, զբընականութեան զորացնելով, մեր թըշուառութեանց գլխաւոր պատճառներէն մին եղաւ, և ինչպէս ինչպէս որ, կեսարութեան միասնութիւն աղղկեցութեան ներքեւ, այնքան խոր աւերմանը գործեց մեր մէջ: Պէտք է վանել խաւարը մտքերէն, և զոյգ ընդ նմին վանել այն սխալ ու թիւր գաղափարները՝ զորս լիաբուռն ցանած են հոն. պէտք է փոխանակ այդ միայն գաղափարաց, թափանցել տալ մտքերու մէջ արդար ու ճշմարիտ գաղափարները՝ որք լուսաւորեն զանոնք ընկերութեան հիմնական սկզբանց, այն բարոյական, քաղաքական, անտեսական օրինաց վրայ՝ որք ընկերային կարգը պարտին վարել, որոյ ամենէն բարձր արտայայտութիւնն է Հասարակագետութիւնը: Այսքան տարիներէ հետէ կատարուած չարաց գիմաց՝ գործը դժուարին է անտարակոյս. այլ սակայն անհնարին չէ զայն ի զլուս հանել, եթէ յայն մեր բոլոր զօրութիւնքը գործածեմք և եթէ գիտնամք մեր ճշմարտութիւնը:

Այս նպատակին համար է՝ որ ի թուրք և ի Պորթո, կառավարութեան քով, բայց անկէ դուրս և անկախաբար աւանդական հանգոյցէ, ոմանք իմ բարեկամներէս և ես յղացանք և հիմնեցինք «Հանրապետական կրթութեան ընկերութիւն» մը՝ որ սահմանուած է, վերոյիշեալ միջոցներով, ընդողջն Գաղղիա տարածելու այն գաղափարները՝ որք Եոյն իսկ Հասարակագետութեան հոլութիւնը կը կազմեն: Այս գործն, հազիւ սկսուած պատերազմի անձկութեանց և վատաւոյց մէջ յանկարծ ընդհատուեցաւ այն ատենէն ի վեր վրայ հասած դժբաղդի դէպքերէն. բայց ընդ հուպ պիտի վերսկսի և կը յուսամ:

Երկրորդ գլխաւոր կէտ մը, երկրորդ գործ մը՝ որ սերտիւ կապուած է առաջնոյն հետ և որ անկէ իսկ կը ծաղիլ, բայց իւր մասնաւոր կարեւորութիւնն ունի և առանձինքն ընդունիլ կ'ուզէ, այն գործն է՝ որ զժողովուրդն Բալկան թերակղզւոյ մ'ընելու մէջ կը կայանայ: Կըսեն թէ մը յառաջ թէ Հասարակագետութիւնը պարտի ժողովրդեան դատարարին ըլլալ, պէտք է նաեւ որ անոր համար բարոյականութեան դպրոց մ'ըլլայ, քանզի առանց բարոյականի կամ հանրապետական առաքինութեանց — այս ալ ինքնին յայտնի ճշմարտութիւն մ'է — չիք հասարակագետութիւնը Բալկանագետութիւնը կենդանի կը պահէ զպալկանութիւնը՝ որ կ'ապրենք ըզբառագետութիւնը, նա կ'ապալկանէ հոգիները զայն ծառայացնելու համար: Հասարակագետութիւնն, ընդհակառակըն, այնպիսի հոգիներ կ'ուզէ՝ որոյ մէջ թագաւորէ մարդկային արժանապատուութեան զգացումը, իւրաքանչիւրին աղատութեան և իրաւանց յարգանքը, անչափանքութիւնը, հանրական իրին նուիրումը: Առանց այս առաքինութեանց կամ դէմ անոնցմէ մի քանիներուն, Հասարակագետութիւնը անվիճելի գաղափարաբան է սպառնալու անխելամուտեան մէջ՝ որն որ ոչ

նուազ անվիճելի կերպով կը կուէ զբռնակալութիւնն:

Բայց ինչպէս Հասարակագետութիւնը այս ոգւով կարող պիտի ըլլայ ժողովուրդը Բալկան ընել:

Նախ կրթութեամբ, թէ՛ այնու՝ զոր ինքն իսկ իւր դպրոցաց մէջ պիտի տայ, թէ՛ այնու՝ զոր մասնաւոր անձինք, իրենց կողմէն, տարածելու ջան ի գործ պիտի դնեն: Լուսաւորելով զքաղաքացիս իւրեանց իրաւանց ու պարտուց վրայ՝ որոյ նկատմամբ ցարդ անձուկ ու թիւր գաղափարներ միայն գրեթէ նոցա մտաց մէջ տպաւորած են, կարող պիտի ընէ զանոնք այն դերին՝ զոր կատարել պարտին ընկերութեան մէջ:

Յետոյ և ընդհանրապէս՝ իւր բոլոր օրէնսդրութիւններովն: Հասարակագետական օրէնսդրութիւնք, երբ իրապէս հասարակագետական են, այսինքն երբ հասարակաց օգուտէն ներշնչեալ են, յինքնեան բարոյացուցիչ զօրութիւն մը կը տանին: Այն յարգանքը՝ որոյ կնիքը կը կրեն մարդկային արժանապատուութեան, իւրաքանչիւրին աղատութեան և իրաւանց և այն քաղաքային ու քաղաքական հասարակութեան նկատմամբ՝ զոր ամենուն մէջ հաստատու պարտին, գործունէութեամբ և պատասխանատուութեամբ բաժինը՝ զոր անձինք քաղաքացւոյ կ'ընծայեն (ինչ որ, ըսեմք յանցանքն, ընդարձակ ապակեղւոյնացում մը կ'ենթադրէ՝ որ փոխանակ բոլոր իշխանութիւնը կեդրոնական կէտի մը վրայ, սակաւթիւ ձեւերու մէջ ամփոփեալ պահելու, զայն կը ցրուէ ընդհակառակն, կը բաժանէ, և անոր հետ կը բաժանէ նաեւ իրական պատասխանատուութիւնը երկրին ամենկէտերուն վրայ), այս ամենայն ճշդիւր ծառայէ կազմելու այն հոգիները՝ որոյ կը կարօտի Հասարակագետութիւնը: Ինչպէս որ բռնապետութիւնը իւր էութեան և իւր բոլոր գործառնութեանց մէջ ապականացման դպրոց մ'է, նոյնպէս Հասարակագետութիւնը՝ նոյն իսկ իւր օրէնսդրութեանց ամբողջութեամբն բարոյականութեան կրթարան մ'է:

Հուսկ ապա, միջոց մի կայ՝ զոր պէտք է զանց աւանել, քանզի առանց անոր միւսներն ապարդիւն կը մնային. առի այն օրինակն է՝ զոր տալ պարտին ամեն անոնք՝ որք ի սրտէ յաւրած են ռամկավարութեան: Եւ հոս չեմ կարող ըստ արժանւոյն գովել Յէտեղի զօրապետին սա խօսքերն՝ զոր կը կարգաւք իւր այնչափ փառաւորութեամբ վարած Հիւսիսային բանակին պատերազմաց վրայ հրատարակած գործոյն եղբակացութեան մէջ. «Ճշմարիտ ռամկավարն այն է՝ որ կը ջանայ բարոյականացանել զժողովուրդն՝ իրեն կրթելու (բոլորովին հակառակն ի Գաղղիա գործուածին), և որ անոր բարի օրինակ կ'ընծայէ»: Բարի օրինակ ընծայել. ահա՛ ստուգիւ հասարակագետական զգացմանց լուսաւոյն երաշխաւորը և թերեւ լուսաւոյն ստրածումը: Թո՛ղ մանաւանդ նորա չը մոռնան՝ որք ռամկավարութեան քարոզիչներն կ'ուզեն ըլլալ, կամ որք կը ցանկան կամ կը հասնին իշխանութեան ո՛ր և է մէկ առաքինութեան: Պէտք է որ նոյն գործերն իւրեանց խօսից պատասխանեն, եթէ լսել ըլլալ կ'ուզեն. և ո՛րքան աւելի աչաց առջն են, այնքան աւելի իրենք զիրենք հակել պարտաւոր են: Եւ այսպէս խօսելով մասնաւոր բարոյականը հասարակաց բարոյականէն չեմ բաժնեւոր քանզի առաջինն է երկրորդին նեցուկն ու երաշխաւորութիւնը:

(Դասականութիւն)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

ՅԱՆԿ ԳՐՈՑ

ԳՐԻՄԱՆԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լամբնէ. Բանք Հաւատացելոյ ուրուք Գին քառորդ մէճիտ. Դասագիրք Հայ. պատ. Գին 5 զըշ. Գրիստոս ի վատիկան. Գին քառորդ մէճիտ.

Կը՞ծախուին ամեն Հայ զրաւաճառաց, և Բերայի լրագիր Ժախող Ժխաւաճառներուն քով, և կամուրջին զըլուխը Պարբեր:

ՊԱՆԵՐՄԱՅԻ ՎԱՐԳՈՒՀԻՆ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գ. ՉԱՓՐԱՍՏԵԱՆ

Կը ծախուի ամեն Հայ զրաւաճառաց քով, Գին 5 զըշ:

ԳԱՂՏԵՒՔ

ՍԻՐԱՀԱՐԱՑ

ԿԱՄ

ԱՐԱՐԱՏԱՅ ԱՅՅԵԼՈՒՆ

Ա. ՀԱՏՈՐ

Այս վիպասանութիւնը հինգ հատորէ պիտի բաղկանայ, որուն Ա. Հատորն արդէն հրատարակուած է, և Բ. Հատորն ալ մամլոյ տակ է, որ մօտ օրերս պիտի հրատարակուի:

Ամբողջ գործոյն գինն է բաժանորդաց համար մէկ արծաթ մէճիտ:

Իւրաքանչիւր Հատորը մէկ քառորդ արծաթ:

Բաժանորդագրութեան տեղերն են Չաղմագճըլար Եղորչու Յարուբըս Մարգարեանի 25 թիւ Գրատունը. Մահ մուտ-վաղայ Պոյաճի Մանուկ աղային խանութը. և բոլոր Հայ զրաւաճառաց քով հասով կը ծախուի Խ. Պ. Ա.

ՏԱՐԵՐՔ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ

Այս գրքէս հատ մը գնողը հատ մի ևս Անճունէր Ընկերութեան նուիրած լինի:

ԳԻՆ 7 ՂԸՇ.

ՆՈՒՆՐ

ՈՒ

ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԱՆԿԱՆՑ

ՊԱՏԵՐԱՅԱՐԳ

Գին 90 փարա:

ԺՊԻՏՔ

ԵՒ

ԱՐՏԱՍՈՒՔ

ՎԱՀԱԳՆ

ԲԵՐՈՒՄՔ

Մ. ԱՃԵՄԵԱՆ

Առաջինը կէս մէճիտ և երկրորդը մէկ քառորդ մէճիտի կը ծախուին ամեն Հայ զրաւաճառաց քով:

ԱՐԱՄԵԱՆ

ՏԱՐԵՑՈՑՑ

ՄԵՄ

1872 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

ԳԻՆ 2 ՂԸՇ.

Կը ծախուի ի գրատան Բարիգու և ամեն Հայ զրաւաճառաց քով:

ԳՐԻՄ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՄԻՆ ՏՆՈՐԵՆ Թ. Գ. ԶԼՆՃԻՆՃԵԱՆ

ՏԵՐ ԼՐԱԳՐՈՅՍ—ՄԱՏՈՒՆՄ. ԱՅՎԱՏԵԱՆ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ե. ՓԱՓԱՉԵԱՆ

Մէծաժնէ շահեր Բոլան
որոշող Գործառնութեանց
համալսելիք Էսթա
նոստան
Ի Ղալիէ:

Մէծ գողոյ Սահմանադէս
Էթ. 36, Բաւար-Էթան
յորդի Կառնի Էթ. 2 և
3 Թրամ-Էթան
Կառնի Էթ. 2 և 3

ԳՐԵԹՈՒՄԱՐ ԷՆԹԵՐԱՍՏՈՒՆԱԼ ԱՄԵՐԵՆ ԶԱՐԲԻՄ
Կ. ՊՕԼԻՍ
Ա. ՏԵԼԼԱՌՈՒԹԻՒՆ

Այս վաճառատան մէջ կը ծախուին մասնաւոր շրջաբերութեան համար երաժ պլ և այլ Տերութեանց և քաղաքացի երաշխաւորած վիճակահանութեան արժէտոմներ որոնք մեծաւ մեծ շահեր կը խոցանան:

Նաեւ՝ վաճառատան սեփականութիւնը եղած արժէտոմից վրայ մէկ կամ մէկէ աւելի վիճակահանութեանց համար Բրոմէսներ կը ծախուին 1/4 ճերմակ մէճիտի (1 ֆա. 15 սանթիմ), մինչև մէկ մէճիտի, բուն արժէտոմներն կանխաւ մայրաքաղաքիս առաջին կարգի Պանդայներուն ստուկին մէջ իրրեւ առանց գրուած են:

Բայց աստի նաեւ մասնաւոր գործողութիւնք կ'ըլլան իրիտ շահաւոր ու ամեն քաղկի զիւրաւարելի պայմաններով. վերոյիշեալ արժէտոմներն ստանալու համար, ամասկան բաղդատարար փոքր վճարումներ ընելով, և առաջին վճարումէն սկսեալ բաժանորդող մը շատ մը վիճակահանութեանց արդեանց և մեծամեծ շահերու մասնակցելու իրաւունքը պիտի վայելէ, շահեր երկու միլիոն, մէկ միլիոն, 600000, 300000, 400000, 500000 250000, 200000, 150000, 100000, 80000, 75000, 50000, և աւելի վար ֆրանցի «գործածուած զրամագլխոյն» վճարման փոքրագոյն թիւը. որովհետեւ ամեն արժէտոմն անհրաժեշտ կերպով դէթ իւր անուանական արժէքը եղած գումարին վճարումն պիտի ընդունի:

Ծանօթ. — Ամեն փոխառութեանց քաղաքիս ստեն երաժ թիւերն ու անոնց շահած գումարներն պարտաւոր ջանկերն ու այլ յայտարարութիւնքն ձրի պիտի բաժնուին ու ըրնալութեան տեղերը պիտի զրկուին:

Կը ծախուի իւրաքանչիւր փոխառութեան շրջաբերութեան հանուած օրէն մինչև այս օրս քաղաքի բոլոր թուոց բաժնեկալութիւնն ի գին 2 ֆա.:

Վաճառատան նաեւ յանձն կ'առնու Պարսկի և կանիի զեղջի, ամեն տեսակ կարօններու (զուգոյն) և շահող արժէտոմներու ամեն գործողութիւններ:

Աւելի ընդարձակ և մանրամասն տեղեկութիւն ուզող պարտի զիմեւ առ.

Ա. ՏԵԼԼԱՌՈՒԹԻՒՆ
ՏԵՐ—ՏԵՐԵՒ ՎԱՅՈՐԱՆՈՒՆ ԳՐԵԹՈՒՆԻՆ

43